ВАЮЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! – К. Каліноўскі

ЗА
ВОЛЮ
БАЦЬ-
КАЎ-
ШЧЫНЫ

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

SVAZHAY – Magazine, published twice-a-year by Liaison Comm. of Byelorussian War Veterans
Address: KSBV, 57 Riverdale Ave. Toronto, Ont. M4K 1C2

Год 2 Лістапад, 1975 №2 (3)

ЗМАГАРОМ ЗА ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ

У гэны травеньскі дзень, калі грамада нашых беларускіх вэтэранаў, царкоўнае духавенства й суродзічы з блізкіх і далёкіх мясцовасьцяў сабраліся на беларускім могільніку ў амэрыканскім горадзе Іст Брансвіку, каб адкрыць помнік Беларусам-Змагаром, марасіў дожджык. Ці аднаму прысутнаму, пэўне-ж, кроплі сьлязінамі вярэдзілі растрывожанае сэрца. Дзесь далёка, на другім кантынэнце, у непасільнай няволі, асталася зрабаваная, пагвалчаная, зганьбаваная зямля, чужымі й сваймі злыднямі прыгнечаны нарэд. Родныя, блізкія й дарагія, што трываюць і пакутуюць, каб заўтра збыліся сьветлыя спадзяваньні здабыцьця волі. А яна – сьветлая воля, абавязкава прыйдзе, напэўна ня міне шматпакутнай, васільковай трывалай і мужнай краіны.

Сумлеву няма. Зарукай гэтаму – мінуўшчына. Былі-ж волаты-асілкі, непахісныя змагары, што прагавітым напасьнікам добры адпор давалі, родныя нівы й гасподы баранілі, сьвятыні Ўсявышняму на славу будавалі, пра навуку дбалі. Пасьля доўгае няволі зноў адбудоўваць незалежнае гаспадарства ўзяліся, каб Бацькаўшчына "заняла пачэсны пасад між народамі".

Першы Адзьдзел Задзіночаньня Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў маршыруе на месца адкрыцьця помніка. На чале – капітан С.Гутырчык. Сьцягі нясуць: В.Дубяга – амэрыканскі, А.Койка – вэтэранскі, М.Войтанка – беларускі.

Здымка А. Сільвановіча.

Шмат іх у даўгім і няроўным змаганьні за волю галовы свае аддалі: і тых, што із зброяй супраць ворагаў пайшлі, іншых, што Богам дадзеным розумам і талентам народ на сьветлы шлях вялі. Найлепшыя сыны й дочкі ахвярна йшлі "паміраць, каб жыла Бацькаўшчына".

"Той ня жыў, хто жыў для сябе й не памрэ той, хто жыў для народу". Дык няхай вярэдзіць сьлёзамі сэрца дробны дожджык, бо цяжка й немагчыма часам спатольці наўгойны боль... Боль па тых, што жылі й змагаліся, каб жыла й цьвіцела вольная Беларусь...

Пару год назад ініцыятыву будовы помніка й зборак сродкаў на яго ўзяло на сябе Задзіночаньне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, адзьдзел Нью Брансвік. Шырака разважаліся розныя праекты помніка, першага для беларускіх Гэрояў на амэрыканскай зямлі, нястомна праводзіліся зборкі ахвяраў на яго будову.

Надыйшоў доўгачаканы дзень і вялікай грамадой прыйшлі Беларусы адчыніць помнік сваім Гэроям.

ВІТАЕМ КАМАНДЗЕРАЎ, ВЭТЭРАНАЎ І СУРОДЗІЧАЎ-БЕЛАРУСАЎ З ДНЁМ ГЭРОЯЎ

Рэдакцыя "Зважай"

Урачыстасьці 25-га травеня, 1975 году пачаліся Сьвятой Літургіяй у царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парк, адслужанай Яго Высокапраасьвяшчэнствам Мітрапалітам БАПЦ Андрэем і Яго Праасьвяшчэнствам Архіяпіскапам Мікалаем у суслужэньні Пратаярэяў а.а. Васіля й Карпа ды іпадыякана Юрага Драздоўскага. На ўрачыстасьць прыехалі суродзічы з Канады ды пранамся з шасьці паўночна-ўсходніх штатаў Амэрыкі.

Калі ўжо суродзічы й госьці сабраліся на могільніку, пачаліся цырымоніі адкрыцьця. Адзьдзел ЗБАВ, пад камандай капітана С.Гутырчыка, прамаршыраваў ад уваходнай брамы да закрытага белым палатном помніка. Рапарт прыняў ген. Я.Сажыч, галоўны камандзер ЗБАВ, ён-жа й адкрыў помнік. Пад каманду "Зважай!" і пры пахіленых сьцягох хор, пад кіраўніцтвам сп. М.Тулейкі прасьпяваў беларускі жалобны гімн. Тужлівымі й працяглымі гукамі адгукнулася трубка (bugle) мэлёдыйным (Last Call) так, як праводзяць амэрыканскія жаўнеры на вечны супачын сваіх сяброў па зброі.

Яго Высокапраасьвяшчэнства Мітрапаліт Андрэй адправіў кароткую жалобную службу й пасьвяціў новы помнік, а прадстаўнікі ад арганізацыяў злажылі вянкі. На помніку напіс: "Тым, што змагаліся, каб жыла Беларусь". Зь левага боку тое-ж самае паангельску.

У сваей прамове Мітрапаліт Андрэй заклікаў да большай ахвярнасьці й працы для вызваленьня Бацькаўшчыны й выказаў спадзяваньні на дапамогу Ўсявышняга. Да англамоўных гасьцей прамаўляў ген. Барыс Рагуля. Прамаўлялі таксама д-р В.Кіпель і прафэсар Д.Газнэрс (Латыш).

Помнік Беларускім Змагаром - Гэроям у Іст Брансвіку

Здымка А. Маркевіча

Урачыстасьці адкрыцьця помніка на могільніку закончыліся. Вечарам-жа заля Шакаў напоўнілася народам. Страву да Сходу-Банкету падрыхтавалі сяброўкі Жаночай Сэкцыі мясцовага адзьдзелу БАЗА. Між гасьцей прыемна было бачыць, як і на ўрачыстасьцях дня, прадстаўнікоў ад арганізацыяў Саўт Рывэру й Пасэйку.

Пасьля малітвы Мітрапаліта Андрэя голас узяў ген. Язэп Сажыч і адчыніў Сход, які далей вёў д-р Янка Запруднік. Першы ўзяў голас д-р В.Жук-Грышкевіч, Старшыня Рады БНР. Ён вітаў Вэтэранаў і прысутных ад імя Рады БНР, заклікаў іх да змаганьня за вызваленьне Беларусі.

Д-р Ст.Станкевіч, рэдактар "Беларуса" зрабіў надта цікавы прынагодны даклад. Сп.Джэры Баллэр прамаўляў паангельску ад Задзіночаньня Амэрыканскіх Вэтэранаў зь Нью Брансвіку й Гайлэнд Парк.

Д-р Я.Запруднік прачытаў прывітаньні ад наступных асобаў і арганізацыяў: заступніка бурмістра гораду Іст Брансвік сп. Джон Раньён, Управы Станіцы Украінскага Вольнага Казацтва ў Пасэйку, пастара Яна й Аліцыі Пятроўскіх, сп. Э.Ясюка, Жаночай Сэкцыі адзьдзелу БАЗА ў Нью Джэрзі, Камітэту Сувязі Былых Беларускіх Вайскоўцаў і Клюбу "Пагоні".

Няпрыемным дысанансам цэлай застольнай урачыстасьці зьявілася выступленьне "доктара", "патрыярха" Рыжага-Рыскага. Абодва Ўладыкі, Андрэй і Мікалай, ды некаторыя іншыя госьці на час прамовы Рыжага-Рыскага пакінулі залю.

Прамаўляў скарбнік Камітэту Пабудовы Помніка сп. П.Кажура й пасьля яго капітан С.Гутырчык. Ён абвесьціў, што помнік яшчэ не закончаны, што патрэбная яшчэ ніжняя абкладка й заклікаў складаць далейшыя ахвяры. Капітан Гутырчык перадаў скарбніку П.Кажуру сваю ахвяру ў суме 100 даляраў. Прысутныя адклікнуліся на заклік камандзера адзьдзелу ЗБАВ ў Нью Брансвіку й ахвяравалі яшчэ 850 даляраў.

Танцавальная група моладзі зь мясцовага адзьдзелу АБАМ вельмі прыгожа выканала танцы "Польку-Янку" "Польку-Васількі" і старую беларускую "Лявоніху". На гэтым афіцыйная частка ўрачыстасьцяў скончылася.

Таго-ж вечару шматлікія прысутныя забаўляліся пад прыгожую музыку аркестры Язэпа Жыдовіча.

ПАМЁР БАРЫС ШЧОРС

7.6.1975 г. у Саўт Рывэры, Нью Джэрзі памёр наш выдатны грамадзкі дзеяч і патрыёт Барыс Шчорс. Пахаваны на мясцовым Беларускім Могільніку. Б. Шчорс радзіўся ў 1916 г. у Новым Сьвержані, ля Стоўбцаў. Усе свае сілы аддаў для дабра й вызваленьня Бацькаўшчыны. Беларускі Народ не забудзе Яго!

Сям'і Нябожчыка выражаем глыбокае спачуваньне.

КСБВ і Рэдакцыя "Зважай"

КУРГАН-ПОМНІК У САЎТ РЫВЭРЫ

Курган-помнік на пляцы міжцарквой Сьв. Афрасіньні й Грамадзкім Цэнтрам у Саўт Рывэры вырас раней чым нарадзіўся "Зважай". Пра яго адкрыцьцё сьціпла пісаў у хроніцы "Царкоўны Сьветач" №1(23) і там-жа Міхась Кавыль у артыкуле п.заг. "Курган-помнік".

У 1973 г. улетку давялося мне заглянуць у Саўт Рывэр. Цудоўным сонцам зьзяла нядзельнае паабедзьдзе. Цяпер ужо нябожчык Барыс Шчорс гаварыў да мяне на пляцы ля царквы: – Бачыце вось насаджваем дрэўцы. Кожная сям'я стараецца адно пасадзіць. Некалі прыгожа будзе.

Бокам на плятформе грузавой аўтамашыны ляжала здаравеннае "дрэўца", а "нашы хлопцы" зьбіралі помач, каб спусьціць яго ў выкапаную яму. Некалькі дрэў ужо прыжыло. І я згадзіўся з Шчорсам, што некалі будзе тут прыгожа, хоць і цяпер ансамбаль царквы з абшырным будынкам побач мог ці аднаму зайздросьніку ў вока ўкалоць.

– А гэна што? – спытаў я, спасьцярогшы ў куце пляцу вялікі жоўты насып, а на ім нешта наводля помніка.

– А гэна помнік будзе. Курган во насыпалі й памалу будуем. Махнюк праектаваў. Хадзеце, пакажу.

Мы палезьлі на той пяшчаны, не абкладзены дзірваном яшчэ курган. Добрае стратэгічнае месца й прыгожы праект. Прыйшлі пытаньні, на якія Б.Шчорс ахвотна адказваў.

Тады-ж я атрымаў і запрашэньне прыехаць на адкрыцьцё помніка. Але як звычайна, нешта замінала. Гэнае "нешта" было не абы што, а падрыхтоўкі да Першае Сусьветнае Сустрэчы Беларускіх Вайскоўцаў і таму саўт-рывэрскі помнік апынуўся дзесь ззаду.

І вось сёлета, у сувязі з адкрыцьцём таго ў Іст Брансвіку, згадаўся й гэты.

Курган-помнік стаіць на царкоўным пляцы, дзе яго часта бачыць шмат людзей. Але дамо слова Міхасю Кавылю: "Ініцыятарамі пабудовы кургана-помніка былі беларуска-грамадзкі актыў і вэтэраны, аддзел Саўт Рывэр. Яны выконвалі ўсю неабходную працу: насыпалі курган, цэмэнтавалі падмурак і г.д. Грошы на помнік сабралі вэтэраны, – аддзел Саўт Рывэр, Н.Дж.

Помнік завяршаецца так званым "вайсковым" крыжам, з роўнымі па даўжыні і падобнымі на ўсечаны трохкутнік, канцамі. Наперадзе – пагоня і напіс: "СЛАВА ЗМАГАРАМ ЗА ВОЛЬНУЮ БЕЛАРУСЬ".

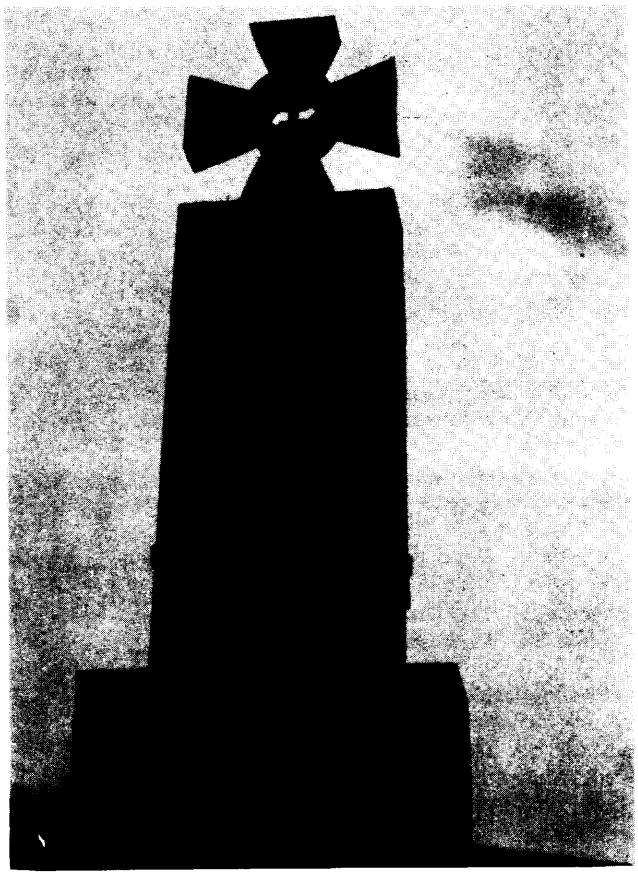

Помнік на кургане пры царкве сьв. Еўфрасіньні ў Саўт Рывэры

Здымка А.Маркевіча

На тыльным баку пячаць БЦР, а па бакох мячы, эмблема СБМ і гэрб друкарні Скарыны. Спраектаваў помнік а. протод. А.Махнюк. Пад яго кіраўніцтвам помнік і будаваўся, а над курганом папрацаваў інж. Ю. Лапіцкі."

Пра адкрыцьцё кургана-помніка, што адбылося падчас сьвята 30-х угодкаў Другога Усебеларускага Кангрэсу, піша "Царкоўны Сьветач" у вышэйзгаданым нумары: "Сьвяткаваньне адбылося 23 чэрвеня ў Саўт Рывэры з наступнай праграмай: Божая Служба ў царкве сьв. Еўфрасіньні, асьвячэньне Кургана-помніка, акадэмія й банкет. Божую Службу, а таксама асьвячэньне Кургана-памятніка выканаў а. протопр. М.Лапіцкі ў саслужэньні а. архім. Язэпа, а.прот. П. Вялікага (з Канады) і а. протод. А.Махнюка. У царкву прыбылі ня толькі Беларусы, але і іншыя нацыянальнасьці са сваімі сьцягамі. Дзякуючы гэтаму, у царкве былі ня толькі беларускія сьцягі, але і ўкраінскі, баўгарскі, кубанскі і нямецкі. Былі прадстаўнікі і без сьцягоў: Казакі, Славакі і Харваты.

Падчас Літургіі прыгожую пропаведзь сказаў а.П.Вялікі, а ўканцы а.М.Лапіцкі, пасьля якой, не зважаючы на дождж, крэсным ходам пайшлі да Кургана-памятніка, асьвяцілі яго, а вэтэраны спадары М.Манцывода і А.Мінчук зложылі вянок Гэроям, якія памерлі, каб жыла Беларусь. З Кургана да народу прамовіў др. А.Плескачэўскі.

Акадэмію адчыніў і правёў інж. М.Бахар. Даклад на тэму дня прачытаў др. В.Кіпель. Пасьля дакладу былі прачытаны прывітаньні, а таксама прамаўлялі наступныя асобы: др. І. Дочэф (Баўгар), Э.Янссэн (Немец), Л.Боршч (Украінец), Гары дэСабот (Кубінец) А.Ніколае (Румынец), М.Ліскоў (Украінец), ад Беларусаў: В.Цярпіцкі, інж. Э.Ясюк, інж. І.Касяк, протапр. М.Лапіцкі, А.Мінчук, і Я.Пітушка з Канады.

У мастацкай частцы выступіў, пад кіраўніцтвам камп. К.Барысаўца, ведамы жаночы хор "Каліна". Акадэмія распачалася амэрыканскім гімнам, які выканалі дуэтам Н.Махнюк і Т.Варанцова, а закончылася беларускім гімнам, які сьаявалі ўсе прысутныя на залі.

Пасьля акадэміі адбыўся банкет, на якім сп. Мядзейка падзякаваў мастаку а.протад. А.Махнюку за ахвярную працу, а ахвярадаўцам за матар'яльную дапамогу."

МОТАЛЬ

Працяг. Пачатак гл. у № 1(2)

Раман Скірмунт

Хачу прыдаць крыху больш увагі Скірмунтам, чым у гэтым артыкуле вымагаецца.

Род Скірмунтаў, зь якіх выводзіцца Раман, ёсьць старым беларускім родам яшчэ вялікалітоўскіх часоў, гэрбу Дуб. Хоць няма на гэта даных, але ёсьць думка, што Скірмунты зьяўляюцца астаткам зьнікшага племя Яцьвягаў. Ці былі Яцьвягі племям,на гэта доказу няма. Есьць думка, што на ўзор Казакаў, яны былі самавольным ваяцкім адзьдзелам. Роду Скірмунтаў належала некалі амаль уся Піншчына.

Раманаў бацька Аляксандар Скірмунт быў вялікім магнатам і адначасна вялікім прамыслоўцам. Ён нарадзіўся ў маёнтку Моладава ў 1798 г., а памёр у 1870 г. ў Кастэль над Рэйнам у Нямеччыне. Аляксандар закончыў свае студыі хіміі на Віленскім унівэрсытэце ў 1818 г., а пасьля ўдасканальваў свае веды за межамі. Пасьля павароту ў Беларусь ён пачаў уводзіць свае веды ў практыку. У 1830 годзе пабудаваў у моладаўскім маёнтку цукроўню, а калі 5 гадоў пазьней тая згарэла, на месца яе пабудаваў большую ды й суконную хвабрыку ў маёнтку Парэчча, сем кілямэтраў на ўсход ад Моладава. Скірмунтава сукно было шырака ведамае на ўсю Расейскую імпэрыю й за межамі яе.

У 1857 г. Аляксандар Скірмунт меў непаладкі з сьвяшчэньнікам моладаўскай парафіі. Храм парафіі знаходзіўся ўсяго праз дарогу на поўнач ад палацу Скірмунтаў. Аляксандар пісьмова скардзіўся ў Кансісторыю Мітрапаліта Язэпа Сямашка, Літоўскай Япархіі, на сьвяшчэньніка Бэнэдыкта Кагачэўскага. У сваім лісьце Скірмунт пісаў, што а. Б. Кагачэўскі праз цэлыя тры гады прылюдна рабіў яму няпрыемнасьці й наказваў абслузе маёнтку ня выконваць загадаў пана.

Мітрапаліт Язэп Сямашка выслаў пратаярэя Віктара Гаманіцкага, які праверыў справу на месцы. Загадам Кансісторыі з дня 1-га сакавіка, за нумарам 708, а. Б. Кагачэўскі быў пакараны на пяць дзён эпітыміяй і выдалены з моладаўскай парафіі. На ягонае месца ў Моладава быў назначаны сьвяшчэньнік Вікенці Пучкоўскі.

У гэным загадзе ўспамінаецца пра вялікую дабрадзейнасьць для Царквы Аляксандра Скірмунта, за што Кансысторыя выказала яму прызнаньне.

Раман Скірмунт нарадзіўся ў маёнтку Парэчча ў 1868 г. калі ягонаму бацьку было ўжо семдзесят гадоў. Падчас сваіх студыяў у Пецярбурзе, Раман, разам зь іншымі студэнтамі, быў актыўным у беларускіх студэнцкіх кружках. Раман Скірмунт быў паслом у Першую Дзяржаўную Думу царскае Расеі, дзе ўваходзіў у Сакз Аўтанамістаў. Пасьля 1910 году стаўся сябрам Дзяржаўнае Рады Расеі. У часе ўздыму беларускага вызвольнага руху, ён горача падтрымоўваў ідэю поўнае сувэрэннасьці незалежнае Беларусі.

Падчас польскай акупацыі Заходняй Беларусі Раман Скірмунт гаспадарыў у сваім маёнтку ў Парэччы. Былі пагаворкі, што апроч Парэчча ён меў іншыя маёнткі. Я ня ведаю, ці гэтыя пагалоскі адказвалі праўдзе.

З сваей абслугай і сялянамі Раман гутарыў толькі пабеларуску. Сяляне казалі: ”ён наш пан, ён навет панашаму гаворыць”.

Хоць Раману было ўсяго два гады як памёр бацька, ён пераняў добрыя бацькавы прыкметы й быў добрым гаспадаром. Апрача ўсяго ён быў людзяным. Ён быў добрым для свае абслугі й не адной пажылай сялянскай асобе памог тым, што сваей абслугай прывёз, парэзаў і парубаў дровы зімою, або вясной падсыпаў зярна ў іхную засеку.

Ня толькі абслуга маёнтку, але й навакольныя сяляне спаміналі Рамана Скірмунта адно добрым словам.

У вадрозьненьне ад Рамана, ягоныя двуродныя браты з Моладава, Канстанцін (нар. 1866 г.) і Гэнрык (нар. 1869 г.) і двуродныя сёстры Канстанцыя і Марыя гутарылі папольску й трымаліся польскае культуры (рэнэгаты?). На пачатку дваццатых гадоў бягучага стагодзьдзя Канстанцін Скірмунт быў польскім амбасадарам у Лёндане, Ангельшчына. Гэнрык займаўся паэзіяй і музыкай. Канстанцыя напісала ”Дзеі Літвы” і ”Над Нёманам”. Яна трымала добрыя суадносіны зь пісьменьніцай Марыяй Радзевіч. Моладаўскія Скірмунты, у сваім тэстамэнце, запісалі свой моладаўскі маёнтак на манастыр ”Уршулянкам Шарым”.

Падзеі верасьня, 1939 году, трагічна адбіліся на Скірмунтах. Паміма дагавору з Польшчай, таго-ж году, Расейцы выйшлі 17 верасьня памагаць Немцам (гітляроўцам) ваяваць з Палякамі. Тады-ж мясцовыя камуністы пачалі нападаць на польскіх урадоўцаў, уцекачоў і паноў. Камуністы напалі на моладаўскі маёнтак, але ў той час у маёнтку затрымаўся ўзброены польскі вайсковы адзьдзел, які адступаў з савецкага фронту. У сутычцы загінула многа камуністычных ”ваякаў”. Над ранкам польскі адзьдзел выехаў з Мэладава да Янова, а разам зь ім выехаў і Канстанцін Скірмунт, што пасьля затрымаўся ў Серадзе ў Польшчы,дзэ ім заапекаваліся манашкі ”Уршулянкі”. Там-жа, пасьля некалькіх гадоў, ён памёр.

Пасьля адыходу вайскоўцаў, камуністы ўварваліся ў моладаўскі маёнтак і спалілі палац, архітэктуры віленскага стылю, што быў пабудаваны ў першай чэцьверці 19-га стагодзьдзя Раманавым бацькам Аляксандрам Скірмунтам. У палацы знайходзіўся цэнны скірмунтаўскі архіў, што таксама згарэў. Яшчэ ня ведама, ці Канстанцін захапіў з сабою што-небудзь з архіву.

Камуністы схапілі Гэнрыка Скірмунта й яго сястру Марыю, вывелі на другі бок дарогі да муру (загарадзі) ў лясок і там-жа іх забілі ды на месцы закапалі іхныя целы.

Ніхто з Скірмунтаў ня быў жанаты, ці замужны.

Раман Скірмунт жыў з сваею сястрою ў маёнтку Парэчча. Ен дружыў з парэцкім селянінам Раманам Баранчуком. Яны адзін у аднаго пабывалі ды ў карты пагулялі. Пра гэтае сяброўства двух Раманаў людзі ведалі, – як абслуга маёнтку, так і сяляне.

У самую верасьнёўскую суматоху Раман Скірмунт прыхаваўся ў свайго добрага прыяцеля Рамана Баранчука ў вёсцы Парэчча. Камуністы перш забілі Раманаву сястру, а калі не знайшлі яго ў маёнтку, кінуліся да Рамана Баранчука. Там камуністы схапілі Рамана

Скірмунта й вывелі яго ў Коранскі лес, дзе забілі ды прысыпалі зямлёй яго цела.

Каб супакоіць хвалюючыя пачуцьці народу, дзеля вока, пару чалавек, што бралі ўдзел у забойстве Рамана Скірмунта, энкавудысты арыштавалі й вывезьлі ў Сібір.

Вясной 1940 г., пастухі, што пасьвілі кароў у Коранскім лесе, знайшлі цела Рамана Скірмунта. Селянін Раман Баранчук зьбіў з дошчак дамавіну свайму былому прыяцелю. Як везьлі цела Рамана Скірмунта праз вёску Парэчча дык сяляне высыпалі на вуліцу, каб аддаць апошнюю пашану ”свайму пану”. На перадзе паходу энкавудысты, вярхом на конях, праводзілі цела на месца спачыну і тайна пахавалі яго ў родным маёнтку. Аднак характэрнае для Расейцаў камуністаў можна знайсьці ў Беларускай Савецкай Энцыкляпэдыі (1973 г.) дзе нявінна напісана: ”Скірмунт.Раман Аляксандравіч (1868, маёнтак Парэчча, Пінскага павету – год сьмерці няведамы)”. Гэткая савецка-расейская справядлівасьць.

Расейская акупацыя

верасень 1939 – чэрвень 1941

Праз два тыдні, пасьля выступу супраць Польшчы, савецкае войска малой часткай завітала ў Моталь. Маталяне зь цікавасьцю выйшлі паглядзець. Некаторыя, а асабліва актывісты, нахутка пабудавалі браму спатканьня з савецкім клічам. Бацькі тых, што яшчэ за польскіх часоў пайшлі ў Савецкі Саюз, дарма беглі на сустрач ”сваім дзецям”. Савецкае войска затрымалася на кароткі час перадыхнуць. Маталянам кінуліся ў вочы худыя коні й слабенькая вупраж. На пытаньні цікавых Маталян, вайскоўцы адказвалі ўсялякімі двузначнікамі й гэта прымусіла Маталян разважаць глыбей. Не адзін, хто голасна думаў пра Саветы,пасьля быў залічаны да ”неблаганадзёжных”.

Для ўстанаўленьня свайго парадку, Расейцы праслалі ў Моталь аднаго савецкага палітрука, жаўнера-чырвонаармейца прозьвішчам Маршалак. Казалі, што ён паходзіў з Украіны. Ён выкарыстоўваў падонкаў і пры іхнай дапамозе ўстанаўляў савецкую ўладу. Старшынём мотальскага гарсавету назначылі Райкевіча, што жыў на лузе недалёка ад Юнгераў. Ян Мацукевіч (Самарака) быў назначаны старшынём сельсавету ў Дзедавічах.

У часе прыходу бальшавікоў, падонкі ў поўным разгары панашыліся ў Моталі і ў навакольных вёсках. Каб успакоіць ды настрашыць разьюшаную банду, Расейцы прылюдна расстралялі аднаго з банды, маладога хлапчука з Тышкавіч. Гэтым бальшавікі паказалі, што яны тут паны й толькі іх трэба слухацца. Паза гэтым бальшавікі не даходзілі праўды й запраглі злачынцаў сабе на дапамогу. Падонкі верна служылі савецкай уладзе. Яны вылоўлівалі ”варожанастаўленых” асоб і рыхтавалі сьпіскі людзей на высылку на Сібір.

Ахвярамі першага вывазу ў лістападзе былі сем'і лясьнічых, настаўнікаў і ўрадаўцаў. Другім этапам у студзені 1940 году паехалі ”кулакі”. Савецкая тэрміналёгія вельмі гібкая й яе правіла ”як дышла, куды павярнуў туды выйшла”. Паводле савецкага слоўніка ”кулак” абазначае багаты. Але чаму Расейцы пад мянушкай ”кулак” вывозілі на Сібір і бедных, – толькі ім прыкметнае.

За тры месяцы свайго панаваньня бальшавікі вывезьлі з Моталя каля 150 ”неблаганадзёжных” асобаў. Сюды ўваходзілі асобы двух полаў, векам ад аднаго дня да глыбокай старасьці, хворыя й цяжарныя жанчыны. Хапала подпісу толькі двух апрычнікаў, каб цэлая сям'я была вывезена на мукі.

Высылка на Сібір ня была выдумкай мясцовых камуністаў, але расейскай улады. Расейцам-бальшавіком была патрэбная дармовая рабочая сіла для ”будовы камунізма”. Вывазы на Сібір плянаваліся ў Маскве, а мясцовыя актывісты выбіралі ахвяраў, вадзілі ў іхныя хаты прыехаўшых забіраць іх энкавудыстаў. Тыя-ж абстаўлялі хаты, каб ніхто ня ўцёк, а апрычнікі падганялі спалоханых у няведамую дарогу. Гэтак Андрэй Мінюк (Андрык) выганяў на ссылку свайго суседа Якуба Мацукевіча (Баябу), а Сямён Мацукевіч (Палітак) выганяў Сьцяпана Рамановіча (Штукача).

Ян Калілец (Юнгэр) і Сідар Мінюк (Шымель) падпісалі сьветчаньне супраць Міхала Ксёнды (Тадосыка), а ўлады пасадзілі яго ў берасьцейскую турму. Людзі яшчэ верылі ў савецкую справядлівасьць і каля шэсьцьсот чалавек падпісалася пад просьбай, каб улады выпусьцілі Міхала Ксёнду. Аднак два подпісы апрычнікаў былі важнейшыя за шэсьцьсот.

Падпісваліся пад прозьвішчамі ахвяраў наступныя асобы: Ян Калілец (Юнгэр), Павал Калілец (Юнгэр), Андрэй Мінюк (Андрык), браты Максім і Міхал Мінюкі (Мядзьведзі), Сямен Мацукевіч (Політак), Ільлюк (Кош), Сідар Мінюк (Шымель), Паўлюк Пальто (Ашурка), Сьцяпан Пальто (Палтык) і іншыя.

Увосені 1939 году Расейцы наладзілі ў Заходняй Беларусі выбары дэпутатаў (прадстаўнікоў) на ”народны сход” у Беласток, дзе яны ”прасіліся” ў ”бацькі” Сталіна, каб ён прыняў нас пад сваю апеку. На гэтыя выбары выставіў сваю кандыдатуру Андрэй Райкевіч (Бэрка). Ён атрымаў амаль палавіну галасоў, аднак выбраным быў саветчык, палітрук Маршалак. Хутка пасьля выбараў бальшавікі выслалі Андрэя Райкевіча й яго брата Сяргея зь сям'ёй на Сібір.

Мацней устанаўлялася савецкая ўлада й больш людзям у знакі давалася. Расейцы перабралі ўладу ў свае рукі. Сталі зганяць людзей на частыя мітынгі, дзе саветчыкі гарлапанілі. Той, хто адважыўся пытаньнямі прыперці да сьцяны ”аратара”, меў пасьля гутарку з энкавудыстым і больш свайго роту не адчыняў.

Савецкая ўлада пачала накладаць на ўсё падатак: за зямлю – зярно, за куры – яйкі, за кароў – малако й мяса, за авечак – мяса й аўчыны, за сьвіней - мяса й шчаціну, за коней – працадні, за людзей ад 18 гадоў – працадні ад асобы, за харомы – грошы. Маталяне пачалі стагнаць. Але той, хто голасна ”ойкнуў”, пасьля сустрэчы з энкавудыстым больш не выяўляў болю.

Мясцовыя актывісты-апрычнікі сталіся тымі цівунамі, якіх Расейцы пасылалі ганяць людзей на вываз дрэва зь лесу, на будову лётнішча ці зборку зярна.

Расейцы не замарудзілі ды пачалі вышукваць больш актыўных людзей з польскіх часоў і іншых ненадзейных ім асобаў. Час ад часу ўкрадкам, звычайна цёмна вечарам, прыяджалі зь Янова энкавудысты, а ўночы паклікалі ахвяру на допыты. Досьледы прадаўжаліся чатыры-пяць гадзінаў. У канцы досьледу пакліканы ”дабравольна” падпісваў гатовае прырачэньне падсунутае энкавудыстымі, дзе ён прыракаў, што нікому й ніколі нічога ня скажа пра допыты. Пагразіўшы за недатрыманьне ”дабравольнага прырачэньня” высылкай, яшчэ з-за цямна, перад сьвітаньнем энкавудысты адпускалі сваю ахвяру да хаты. Часта ў сям'і ня ведалі пра допыты бацькі, сына ці брата. Тая самая асоба паклікалася на досьледы некалькі разоў і за кажным разам "дабравольна" падпісвала прырачэньне. Расейцы ўсё больш і больш даведваліся з досьледаў пра "неблаганадзёжных".

Высылка сем'яў у лягеры прымусовай працы ў марознай Сібіры надалей прадаўжалася, але яна ня была ўжо масавай: схопяць адну або дзьве сям'і. Сваякі пачалі, хоць вельмі рэдка, атрымоўваць лісты зь Сібіры й даведвацца пра жудасныя ўмовы іхнага жыцьця. Праваобраз лягернага жыцьця на Сібіры паказаўся Маталянам летам 1940 году.

Расейцы задумалі пабудаваць лётнішча на Скірмунтавым полі між Асаўніцай і Моладавам. На будову прывязьлі аднекуль засуджаных, каля дзьвёх тысяч мужчын і жанчын. У гэтай грамадзе былі маладыя хлапчукі й дзяўчаты й пажылыя людзі. Худыя, абадраныя, некаторыя ня мелі чым прыкрыць "сораму". Брудных і аброслых зьняволеных зганялі да працы, людзей даслоўна ператварылі ў жывёлу. Гэта была зьнявага людзкой годнасьці. Мясцовае насельніцтва да засуджаных не дапускалі. Людзі аднак пабачылі савецкую запраўднасьць і ўжо ніхто ня верыў, калі саветчык гарлапаніў на мітынгу, навет калі-б і праўду казаў.

Страх напаў на Маталян: а хто будзе наступнай ахвярай? Людзі мяшкамі сушылі хлеб і на ўсялякі выпадак стараліся быць гатовымі ў неспадзяванае далёкае падарожжа ў марозную Сібір, ці, як у нас казалі — "паехаць пазнаёміцца зь белымі мядзьведзямі". Слова Сібір сталася страшным і людзі баяліся яго вымаўляць, бо яно абазначала жудасныя мукі.

Энкавудысты пасадзілі на прапаганднага коніка маладога, прыстойнага й галасістага мужчыну Яна Калільца (Юнгэра). Ці праходзіў Юнгэр прапагандныя курсы ў Янове ці Пінску — ня ведаю. Ен прыяжджаў некалькі разоў у Моталь ды гарлапаніў да людзей. Аднаго разу і я чуў ягоную прапаганду і яна была як награная кружэлка.

Астаўся толькі адзін польскі ўраднік Паўлюк Міховіч (Раманчук), якога бальшавікі яшчэ ня выслалі на Сібір. Гэта быў умеркаваны чалавек, які прасядзеў у гміне дваццаць гадоў пісарчуком і нікому зла не зрабіў. Людзі прыходзілі да яго за патрэбамі й ён стараўся кажнаму памагчы. Паўлюк Міховіч астаўся надалей пры сваей працы й за Саветаў. Пасьля лета 1940 году Расейцы далі працу Яну Калільцу (Юнгэру) ў Моталі, назначыўшы яго пісарам гарсавету, а Міховіча — ягоным заступнікам.

Савецкая ўлада настолькі ціснула, што здавалася быццам нехта ўсадзіў цябе між жорны ды каменьнямі сьціскаў твае грудзі. У той час прыходзіла думка, каб як дабрацца да радыя ды крыкнуць на ўвесь сьвет "РАТУЙЦЕ!", а пасьля хай робяць што хочуць.

Немцы ў Моталі

26-га чэрвеня 1941 году першы раз паказалася ў Моталі нямецкая коньніца. Маталяне зь цікавасьці масай выйшлі паглядзець. Адразу кінулася ў вочы розьніца выгляду нямецкага войска ад расейскага. Прыгожыя, поўныя, здаровыя, выкармленыя коні. Вупраж скураная й прыгожа блішчыць. Жаўнеры таксама выкармленыя, чыстыя, у прыгожа дапасаваных мундзірах і ў наваксаваных ботах. Людзі павесялелі, што пазбыліся расейскае нэндзы.

Прыежджыя савецкія ўраднікі ў паніцы ўцяклі з Моталя ў сераду — дзень перад прыходам Немцаў. Астаўся Ян Калілец (Юнгэр) і ягоная дзеўка, дырэктарша Міронава.

Дзень быў пагодны й цёплы. Немцы затрымаліся на кароткі адпачынак на скрыжаваньні вуліц Кузюровай і Берасьцейскай на Гары каля Савейкаў. У часе пастою некаторыя жаўнеры выбягалі на возера адсьвяжыцца ў вадзе. Войска доўга не затрымоўвалася й рушыла ў дарогу. Гэта былі франтавыя часьці й яны мясцовымі справамі не займаліся.

У Моталі настала двухмесячнае бязуладзьдзе — абсалютна ніякае ўлады. І было ціха й спакойна. Ніхто нікому ніякае крыўды не рабіў. Людзі цешыліся, што Расейцы ўцяклі й настала свабода й зноў вольна ўздыхнулі й загаварылі.

У Моталі быў "дохтар" хвэльчар Ласіца (Хвечун). Як кажуць "на бязрыб'і й рак рыба", хвэльчар лячыў людзей. Як Палякі гэтак і Расейцы талеравалі гэту прыктыку "дохтара". Праз свайго зяця Паўлюка Пальто (Ашурка), які працаваў у сельсавеце, "дохтару" Ласіцу папаўся сьпісак сем'яў, назначаных на вываз у Сібір на 25 чэрвеня 1941 году. Пра гэты сьпісак сам Ласіца прылюдна гаварыў. Ен ня скрываўся й казаў: "спасеньне гэтым людзям, што Немцы прыйшлі". Паколькі зяць Ласіцы быў камсамольцам і працаваў у гарсавеце дык людзі паверылі ў існаваньне такога сьпіску.

Аднэй суботы, 2 жніўня 1941 году,пасьля наўдня прыехала ў Моталь нямецкае СС. Перш яны абставілі школьны будынак вартай і пачалі зганяць туды Жыдоў. Немцы не дазвалялі Жыдам узяць што-небудзь з сабою. Якіх засталі ў хаце, такіх і выганялі. На дзіва, Жыды не ўцякалі а йшлі ашаломленыя, як авечкі. Перад захадам сонца Немцы пачалі выводзіць Жыдоў групкамі па 10-15 чалавек на горы й там іх расстрэльвалі. Праз ноч выбілі амаль усіх Жыдоў, а ў нядзелю раніцы вылоўлівалі тых, што пахаваліся ды забівалі на месцы. На захад сонца Немцы выехалі з Моталя. У панядзелак Маталяне пабралі лапаты ды на горах капалі даўгія ямы й сьцягвалі туды трупы. Гэтак былі выкапаныя магілы пры жыдоўскіх магілках і пры калільскай дарозе на левым баку на горах.

Маталяне не вінаватыя ў забойстве Жыдоў і Немцы ня бралі сабе на помач мясцовых людзей, а забівалі самі. Але Маталяне разграбілі дабро, што асталося пасьля вынішчэньня Жыдоў. Тры-чатыры дні пазьней зьявіліся ў Моталі Жыды недабіткі, маладыя мужчыны й жанчыны, дзяцей ня было. З панад дзьвёх тысяч асталося каля сарака асобаў. Тых Жыдоў, што па аднэй, дзьве сям'і жылі па вёсках, гэтым разам Немцы не чапалі.

Пару тыдняў пасьля вынішчэньня Жыдоў прыехалі ў Моталь два Немцы, каб зарганізаваць адміністрацыю. Яны заехалі да сьвяшчэньніка-настаяцеля й той параіў ім назначыць Паўлюка Міховіча (Раманчука), а яму на помач Міхала Ксёнду (Тадосыка). Тады Немцы знайшлі сем маладых мужчын, што згадзіліся пайсьці ў паліцыю для ўтрыманьня парадку. Гэта былі людзі пакрыўджаныя савецкай уладай. Хутка пасьля у Моталь назначылі двух Палякаў зь Янова. Адзін зь іх, па прозьвішчы Пентнастка, быў камандантам паліцыі, а другі — ягоным заступнікам. Такім чынам паліцыя апынулася ў руках польскага падпольля.

Пентнастка рэарганізаваў паліцыю й збольшыў яе лік. Туды трапілі асобы, што насіліся з помстаю й грэшнікі з савецкіх часоў, што думалі выправіць свой грэх. Адны й другія былі добрымі слугамі Пентнастку.

Уканцы кастрычніка аднекуль прыехала ў Моталь паліцыя. Пры помачы мотальскай паліцыі яна ўночы пазьбірала ўсіх Жыдоў-недабіткаў з Мэталя і зь вёсак. Іх адвезьлі да Янова ў жыдоўскае гэта. Пасьля гэнае гэта было зьнішчанае: людзей пабілі, а харомы спалілі. Мне ведама, што толькі адзін малады Жыд Бэнар Менашка (Абко), якога потым забілі партызаны, выратаваўся ад масакры.

Ад часу рэарганізацыі паліцыянты пачалі набіраць сьмеласьці й адважней ганяцца за быўшымі савецкімі апрычнікамі. Паліцыянты самі не стралялі, а адсылалі свае ахвяры да Янова, дзе польскае падпольле разьбіралася ў справах. Адных пад нямецкай пакрыўкай расстрэльвалі, а некаторых выпускалі дамоў. Быўшыя савецкія паслугачы пачалі высьцерагацца й не паказвацца на вочы паліцыянтам ды начаваць паза домам.

Летам 1942 году паказалася савецкая партызанка. Яе арганізавалі савецкія палітрукі, якіх бальшавікі закінулі ў нямецкае заплечча. Яна папаўнялася жаўнерамі, якія ўцякалі зь нямецкага палону, з жахлівых нямецкіх лягероў. Адзін партызанскі адзьдзел улякаваўся ў Спараўскім Балоце. Да яго далучыліся мясцовыя, за якімі ганялася паліцыя: першым прыйшоў Ян Калілец (Юнгэр-Іванік), а пасьля Сямён Мацукевіч (Палітак).

ХРОНІКА

Сярэбраны юбілей сужэнства Язэпа й Элеаноры Пітушкаў быў адзначаны сёлета 8-га лютага банкетам і вечарынай у залі БПЦарквы сьв. Афрасіньні ў Тароньце. Прамоўцы: Р.Беразоўскі, К.Акула, Валентына Пашкевіч і а.П.Вялікі гаварылі пра заслугі Пітушкаў на грамадзкай ніве. Язэп Пітушка пачаў працаваць арганізацыйна ў 1948 годзе, а яго жонка пару год пазьней.

Міла было бацьком паслухаць і пахвальныя словы ад свайго сына Язэпа, што нядаўна здабыў вышэйшую асьвету й ёсьць дзейным у Згуртаваньні Моладзі.

Да танцаў грала аркестра сп. Андрэя Кона.

⁂

10-га травеня сёлета ў Ашаве адбыўся шлюб Баляслава й Гэлены Лішчонкаў. На вясельлі было прысутных шмат нашых суродзічаў, а галоўным сватам быў Антон Маркевіч.

⁂

16-га лютага сёлета ў БАПЦаркве сьв. Кірылы Тураўскага ў Тароньце, пасьля паніхіды па Юрку Віцьбічу, у царкоўнай залі былі памінкі. Пра творчы шлях Нябожчыка й пра яго, як чалавека й Беларуса-патрыёта гаварыў сп. К.Акула. Згадваў пра Віцьбіча й яго дамашні сусед сп. Р.Драчалуцкі.

Ад мясцовых арганізацыяў і зычлівых сяброў сабрана 150 даляраў, якія выслана на помач удаве Нябожчыка сп-ні Аньне Стукаліч.

УВАГА!

Наступны нумар "Зважай" плянуем на Сакавік. Просім усе матар'ялы дасылаць нам да паловы лютага.

Выдаўцы

МІЛАВІДЫ 1863 ГОДУ

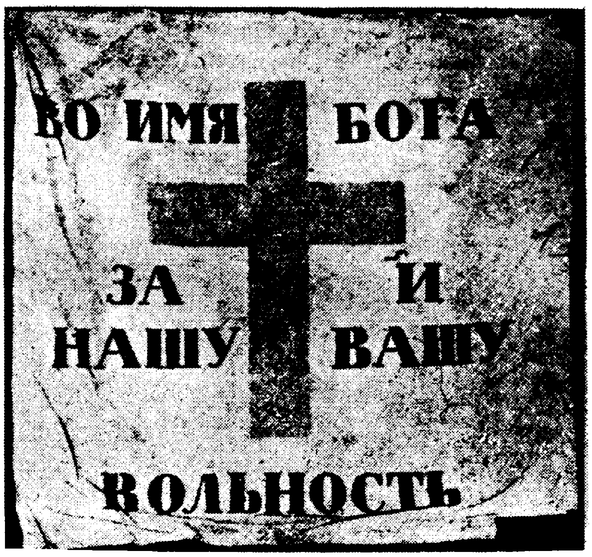

Беларускі паўстанскі сьцяг з 1863 г.

Гэта мясцовасьць ляжыць у Баранавіцкім раёне, паблізу рэчак Мышанкі й Шчары й ля шасы Берасьце-Слуцак. Калісьці, скончыўшы ў польскім войску (лётніцтва) службу, ехаў я самакатам адведаць вайсковага сябру. Не даяжджаючы да вёскі Мілавіды, заўважыў я зь левага боку шасы высокі цэмантовы слуп, на якім выціснуты відаць быў напіс "1863 рок", а ўнізе яшчэ нейкае паясьненьне, якога ня прыгадваю.

З школьнае лавы памятаю, што год гэны зьвязаны з паўстаньнем Кастуся Каліноўскага. Нядаўна папалася мне ў рукі кніга савецкага выданьня, прысьвечаная 100-годзьдзю названага паўстаньня і я знайшоў у ёй цікавыя весткі пра Мілавіды.

З кнігі даведаўся, што ў Мілавідах 21 травеня 1863 году адбылася вялікая бітва паўстанцаў з Маскалямі. У вялізнай пушчы (як Налібоцкая), паўстанцы мелі свае сховішчы, кузьні, у якіх рыхтавалі штыкі й косы. Будучы блізу галоўнае дарогі, яны кантралявалі рух акупацыйных войскаў. Пушча тая належала да старога беларускага роду Трызнаў, што былі частымі ўраднікамі ў Слоніме яшчэ з 16-га ст.

Перад вялікай бітвай паўстанцаў у Мілавідах наведаў сам Каліноўскі, чытаў ім "Мужыцкую Праўду" №7 і "Загад" да народу зямлі Літоўскай ад Віленскага паўстанскага цэнтру. У бітве 21 травеня Маскалёў было забіта 240, ранена 24, а паўстанцаў лягло ўсяго 14 і ранілі 20.

Відаць, што бітва пад Мілавідамі была вынікам нейкай няўвязкі між асобнымі паўстанскімі адзьдзеламі, бо тагачасны камандзер А. Лянгевіч, бліжэйшы супрацоўнік К.Каліноўскага, ня браў у ёй удзелу, а быў із сваімі адзьдзеламі дзесь паблізу Кобрыня.

А. Слонімскі

ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАГА ЖАЎНЕРА

Згуртаваньне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў ужо каторы год урачыста сьвяткуе Дзень Беларускага Жаўнера. Сёлетняе сьвята Беларускага Жаўнера было ў нядзелю 6-га ліпеня ў рэсорце Белэр-Менск.

Урачыстасьць распачалася Службай Божай зранку, якую адправіў а. С.Коўш, пры ўдзеле хору пад кіраўніцтвам сп. Рымка.

Падчас Малебену за Беларускі Народ, у прысутнасьці вэтэранаў са сьцягамі, а. Сьвятаслаў заваяваў сэрцы прысутных вернікаў сваёй надзвычайна патрыятычнай пропаведзьдзю.

А гадзіне другой папаўдні адбыўся супольны жаўнерскі абед, які распачаўся малебенам і ўступным словам палк. Мінчука. Кіраваў палк. Мярляк.

Падчас абеду выступілі з прамовамі наступныя сп.сп.: Мярляк, Захаркевіч, Саўчыц, Ясюк, Касяк, Арцюшэнка, Маркевіч, а. Коўш, сп-ня Клінцэвіч і іншыя.

Сп.Маркевіч горача заклікаў ад КСБВ усіх вэтэранаў ладзіць супольныя сустрэчы, як лякальныя так і сусьветныя. Тут на асаблівую пахвалу з воплескамі заслужылі квартэт кухарак: сп-няў Арцюшэнка, Юрцэвіч, Клінцэвіч і іншая спадарыня, прозьвішча якой ня прыгадваю, за ўмелае прыгатаваньне страваў, як і за мілую абслугу. Вялікая заслуга і сп. Рымко, які падбаў, каб абед не абыйшоўся бяз беларускай жаўнерскай песьні, да таго ён імі дырыгаваў і навет запяваў.

Як і папярэднія гады, добрымі арганізатарамі данае ўрачыстасьці былі сп.сп. Жамойда, Мінчук, Дутка й ін.

а —эм

ДА ЧЫТАЧОЎ

Выйшла ўжо тры нумары "Зважай". Паводле іх маеце добрае ўяўленьне пра характар і зьмест часапісу. Нас, выдаўцоў, цікавіць, што вы думаеце, якія матар'ялы вам падабаюцца, што вы хацелі-б чытаць. Што вы самі можаце напісаць і пераслаць для зьмяшчэньня ў часапісе? Колькі падпішчыкаў зможаце прыдбаць, ці сабраць ахвяраў на "Зважай"? Будзьце ласкавы, адклікнецеся!

Рэд. "Зважай"

Дзякуючы стараньням Фундацыі імя П. Крэчэўскага

Ужо выйшла з друку й прадаецца
кніга нарысаў, фэльетонаў, артыкулаў

МЫ ДОЙДЗЕМ

Юркі Віцьбіча

на расейскай мове.

Цана – 5 дал., аплата перасылкі – 35 ц. Просім замаўляць у "Пагоні", пішачы на адрас:

PAHONIA Publishers, 524 St.Clarens Ave. Toronto, Ontario, M6H 3W7, Canada.

СТУКНЕ ПАЎСОТНІ ...

Сёлета 16-га лістапада Кастусю Акулу (не акуле, бо ён-жа ня рыба!) стукне, як сам хваліўся, паўсотні. Юбіляр дзіву стрымацца ня можа, што дажыў — на трасцу перадусім розным цівуном-завяртанцам і нядошламу гадунцу КІЖ'у — такога сьпеленькага веку. Якія небясьпекі падпільноўвалі яго па дарозе да гэнай паўсотні, ведама шмат каму, у тым ліку й чытачом "Зважай".

Цяперака-ж Акула спадзяецца (глядзіце на яго!) ад людзей розных пажаданьняў, у тым ліку й "сто год"! Калі так, — кажа наш Юбіляр, — дык абавязкава пастараецца дажыць да сотні, — трасца вам, цівуны, у бок! Прычына? Акула кажа, што цяпер (і ўжо даўно-даўненька) з марксізму ўсе куры сьмяюцца ў вялізным Савецкім Саюзе і ў шматлікіх іншых кутках. Але-ж ён, (Акула, а не марксізм), хоча дажыць часу калі Беларусь узбуйнее вольнай і шчасьлівай краінай, а камунізм так званы астанецца ў людзкой памяці кашмарна-жахлівай згадкай; адно маткі будуць страшыць камуністамі сваіх непаслухмяных нямыцькаў. Во як!

З гэтымі Акулавымі пажаданьнямі пагаджаецца й рэшта рэдкалегіі "Зважай" (у ліку аднаго), ды гэна "рэшта" навет гатовая засьпяваць нашаму Юбіляру гарласта-гучнае "сто год!"

НАШ ФОНД

Ад выхаду папярэдняга нумару нашага часапісу, у касу прыйшлі наступныя ахвяры й даход з продажы:

А. Трусаў	$ 24.00
Ч. Найдзюк	5.00
С. Гутырчык	20.00
Слонімскі	50.00
Б. Даніловіч	20.40
М.Лужынскі	12.70
А. Качан	28.00
Ерамёнак	5.00
Сенька	5.00
З продажы (А.Маркевіч і інш.)	45.80
Разам канад. даляраў	215.90

Усім ахвярадаўцам вялікае дзякуй!

Рэпліка

ПАЎЗУНУ – БЯГУНУ

Рожденный ползать
летать не может.
М.Горкі

Бягун – брахун,
з К Г Б капо,
"твор" партыйны
пра нас нахляпаў.

Паўзун Бягун
подлы капо народны,
арлом уяўляе
сябе, нягоднік!

Цівун Бягун –
пісака агідны,
задумаў нам
спраўляць паніхіды.

Забыўся, паўзун,
што радзіўся ў балоце, –
з арламі і намі
яму ня лётаць!

эм – ка